

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลกระทบจากการก่อสร้างคันกั้นน้ำในบริเวณที่อยู่อาศัยริมคลอง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย และการเปลี่ยนแปลงสภาพการอยู่อาศัยดังนี้

5.1 การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย

ผลจากการสร้างคันกั้นน้ำทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ทั้งจากตัวเขื่อน และการถมดินหลังคันกั้นน้ำ ซึ่งจากสภาพแวดล้อมใหม่นี้เอง มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และปรับตัวของที่อยู่อาศัยทางด้านรูปแบบ และ ลักษณะที่ตั้งหรือที่ดินบริเวณที่อยู่อาศัยดังนี้

5.1.1 รูปแบบที่อยู่อาศัย

รูปแบบที่อยู่อาศัยริมคลอง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นเวลานานเนื่องจากการควบคุมของกรมเจ้าท่า ห้ามมิให้มีการต่อเติม หรือ ก่อสร้างอาคารใหม่ในลำคลอง แต่จากผลของการก่อสร้างคันกั้นน้ำทำให้สามารถพัฒนารูปแบบของที่อยู่อาศัยได้จากปัจจัยทางด้านกฎหมาย และ สภาพที่ดิน

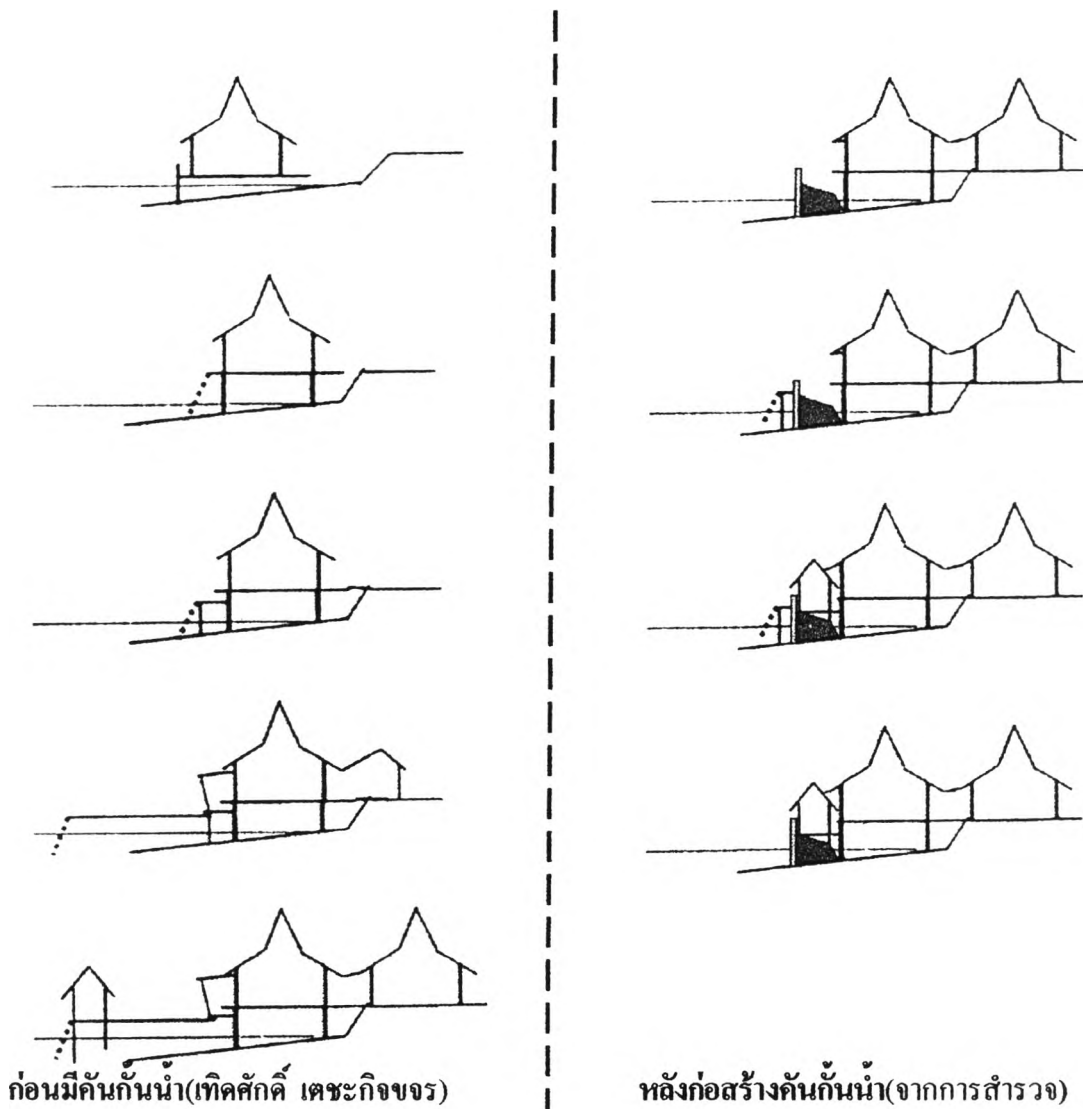
ก. การเปลี่ยนแปลงระยะสั้น

การก่อสร้างคันกั้นน้ำต้องทำการรื้อถอนบางส่วนของตัวบ้าน และ ศาลาทำน้ำ ที่กีดขวางการก่อสร้าง เพราะส่วนใหญ่สิ่งปลูกสร้างเหล่านี้ต้องก่อสร้าง อยู่ในน้ำและ อยู่นอกเขต โฉนดที่ดิน เพราะความจำเป็น ในแง่ของการขึ้น-ลง และจอดเรือที่ต้องสร้างออกไปจากแนวตลิ่ง ซึ่งปัจจุบันพังทลายเพราะการกัดเซาะของน้ำ และคลื่น ทำให้ศาลาทำน้ำซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของที่อยู่อาศัยริมคลองสูญหายไป และ การก่อสร้างใหม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวไว้แล้ว

เทิดศักดิ์ เศรษฐกิจจรได้กล่าวถึง รูปแบบและแนวทางการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของบ้านริมน้ำที่เกี่ยวข้องกับบันไดขึ้น-ลงไว้ว่า “ จากเดิมที่เป็นเรือนแพ จึงสามารถรักษาระยะจากผิวน้ำได้ตามการขึ้น-ลงของระดับน้ำพื้นที่ส่วนหน้านี้จึงเป็นเพียงชาน บางกรณีก็ไม่มี เป็นเพียงระเบียงหรือ

ต่อเติมเพิ่มเพียงบันไดไม่กี่ขั้น เมื่อทำการยกเสาขึ้น เพื่อรักษาระยะจากน้ำจึงต้องพัฒนาส่วนด้านหน้าโดยต้องทำ ชาน คู่กับ บันได หรือลดระดับจากชาน ทำ ทำน้ำ คู่กับ บันได ถ้าอยู่ห่างจากลำน้ำมากก็ต้องจากชานด้วย สะพาน และเติม บันได ซึ่งอาจลงไปเจอทำน้ำ อีกก็ได้ และสิ้นสุดที่การทำหลังคาคลุมเป็นศาลาริมน้ำไป ”

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะในส่วนของบันไดขึ้น-ลง ซึ่งในส่วนของเทคคักคี เตชะกิจขจร เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นก่อนพ.ศ.2535 ที่ได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทยซึ่งอนุญาตให้เฉพาะสิ่งก่อสร้างที่ได้ทำไว้ก่อนที่จะประกาศบังคับใช้ แต่ภายหลังการก่อสร้างคั่นกันน้ำต้องยึดถือตามพระราชบัญญัติตามรายละเอียดข้างต้น ที่อยู่อาศัยในส่วนของบริษัทบันไดขึ้น-ลงจึงมีลักษณะดังนี้

รูปภาพที่ 5.1 รูปแบบและแนวทางการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของบ้านริมน้ำ

รูปแบบของที่อยู่อาศัยหลังการก่อสร้างคั่นกันน้ำ เริ่มจากถูกรื้อบ้านไคขึ้นและไม่ได้ทำการก่อสร้างใหม่ เพราะไม่จำเป็นต้องใช้การติดต่อทางน้ำ และ ทำบันไคขึ้น-ลงใหม่หรือใช้บันไคของสำนักการระบายน้ำ(โครงการระยะที่2) บางส่วนจะทำศาลาท่าน้ำ ซึ่งจะอยู่บนบกแทนแต่จะขึ้นเฉพาะส่วนของบันไคลงออกไปในลำคลองแทน เพื่อหลีกเลี่ยงการขออนุญาต หรือ การรुकล้ำลำคลอง และในบางหลังทำเฉพาะศาลาท่าน้ำบนบก หรือ ส่วนต่อเติมของบ้านไคไม่มีส่วนของบันไค เพราะไม่จำเป็นต้องใช้การติดต่อทางน้ำอีก

รวมทั้งการถมดินตลอดหลังแนวคั่นกันน้ำทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่ชัดเจน เพราะเป็นการเชื่อมบ้านทุกหลังเข้าด้วยกันจากลักษณะของคั่นกันน้ำ โดยเฉพาะในระยะแรกหลังจากการก่อสร้าง และ มีปัญหาด้านความไม่ปลอดภัยเพราะคนทั่วไปสามารถเข้าถึงที่อยู่อาศัยทุกหลังคาเรือนได้ง่าย ทำให้ต้องมีการทำรั้วกันทางเดินหน้าบ้าน

ข.การเปลี่ยนแปลงระยะยาว

ด้านรูปแบบที่อยู่อาศัยในระยะยาวอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น จากผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร กำหนดให้เป็นพื้นที่ สีเหลือง และ สีแดงในบางส่วนของพื้นที่ริมคลอง และการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ที่ดินริมคลองจากปัจจัยในเรื่องราคาที่ดิน เพราะจะเห็นได้ว่ามีที่อยู่อาศัยระดับราคาสูง และ คอนโดมิเนียมริมน้ำ อยู่ในหลายช่วงของคลองบางกอกน้อย เมื่อแนวเขตที่ดิน และ การใช้ประโยชน์ที่ดินเปิดโอกาสให้มากขึ้นก็อาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งที่ตั้งและรูปแบบที่อยู่อาศัยได้ในอนาคต

และการถมดินในการแก้ปัญหาหน้าข้างซึ่งต้องถมตลอดทั้งพื้นที่จะนำไปสู่การสร้างรั้วรอบบริเวณที่อยู่อาศัยในที่สุด

รูปภาพที่ 5.2 รูปแบบที่อยู่อาศัยริมคลองหลังการก่อสร้างคั่นกันน้ำ

5.1.2 ลักษณะที่ตั้งของที่อยู่อาศัย

สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของที่อยู่อาศัยริมคลองส่วนใหญ่ในพื้นที่เขตตลิ่ง ที่ดินหรือที่ตั้งของตัวบ้าน ก่อนที่จะมีการสร้างคันกันน้ำมีสภาพถูกน้ำกัดเซาะ น้ำท่วมถึงตลอดทั้งปีโดยเฉพาะเมื่อเวลาน้ำขึ้น แต่หลังจากการก่อสร้างคันกันน้ำส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระยะต่างๆดังนี้

ก. การเปลี่ยนแปลงในระยะสั้น

จากการศึกษาพบว่า ในระยะสั้นคันกันน้ำไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของที่ตั้งที่อยู่อาศัยมากนัก เพราะที่ดินที่อยู่หลังแนวคันกันน้ำยังคงอยู่ในสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ มีเพียงเฉพาะที่อยู่อาศัยที่ตั้งอยู่ติดกับคันกันน้ำที่จะมีบางส่วนของตัวบ้านตั้งอยู่บนบก แต่ที่อยู่อาศัยที่ไม่ติดคันกันน้ำหรือตัวบ้านไม่ติดคันกันน้ำ ก็จะยังคงตั้งอยู่ในน้ำตลอดทั้งหลังเป็นส่วนใหญ่เช่นเดิม

ข. การเปลี่ยนแปลงในระยะยาว

จากปัจจัยด้านกรรมสิทธิ์ของที่ดินริมคลอง ที่เป็นผลมาจากแนวคันกันน้ำเป็นตัวกำหนดเขตที่ชัดเจน ซึ่งทำให้สามารถใช้ประโยชน์ที่ดินได้มากขึ้นเพราะอยู่นอกเหนือเขตควบคุมของกรมเจ้าท่า และ ประกอบกับกิจกรรมและการใช้ประโยชน์ทางน้ำลดลง ในระยะยาวอาจจะมีการถมดินในพื้นที่หลังคันกันน้ำมากขึ้น เพื่อลดปัญหาจากน้ำท่วมขัง และ ใช้ประโยชน์ที่ดินได้มากขึ้น

แต่การถมดินยังพบปัญหา คือ มีค่าใช้จ่ายสูง การถมดินในแต่ละหลังไม่สามารถทำได้ถ้าไม่มีการสร้างกำแพงกันดิน เพราะดินที่ถมจะไหลไปยังที่ดินแปลงข้างเคียง หรือ ต้องถมพร้อมกันทุกหลัง ในปัจจุบันจึงพบว่าบ้านส่วนใหญ่ยังคงมีน้ำขังได้จนบ้าน

รูปภาพที่ 5.3 การถมดินรอบบริเวณบ้านที่เคยตั้งอยู่ในน้ำหลังการก่อสร้างคันกันน้ำ

5.2 การเปลี่ยนแปลงสภาพการอยู่อาศัย

ผลจากการก่อสร้างคันกั้นน้ำที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพการอยู่อาศัย ในหลายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันในการอยู่อาศัยริมคลองดังนี้

ก. การติดต่อทางน้ำ

การติดต่อทางน้ำได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างคันกั้นน้ำ ทำให้ไม่สามารถประกอบกิจกรรมทางน้ำได้สะดวกเหมือนเดิม และ บางส่วนต้องเลิกใช้การติดต่อทางน้ำไปดังนี้

การเดินทางติดต่อทางน้ำ

- ไม่มีที่จอดเรือ หรือ ไม่ปลอดภัยในการจอดนอกเขื่อน
- ไม่มีบันไดขึ้น-ลง หรือ ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการสร้างบันไดขึ้น-ลงใหม่

การซื้อขายทางน้ำ

- การซื้อ-ขายไม่สะดวก หรือ ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการสร้างบันไดขึ้น-ลงใหม่
- จำนวนลูกค้าที่ใช้เรือลดลง

การให้บริการของรัฐทางน้ำ

- ไม่สามารถให้บริการได้ทุกหลัง ทำให้ต้องเปลี่ยนไปให้บริการทางบกทั้งหมดแทน

ข. กรรมสิทธิ์ และ การใช้ที่ดิน

กรรมสิทธิ์ที่ดินริมคลองเป็นผลที่ชัดเจนจากการก่อสร้างคันกั้นน้ำ ทำให้เจ้าของกรรมสิทธิ์สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินได้เพิ่มขึ้นดังนี้

- สามารถซื้อ-ขายที่ดินได้ และ นำไปสู่การขายที่อยู่อาศัยในอนาคต
- สามารถก่อสร้าง หรือ ต่อเติมที่อยู่อาศัย และปรับปรุงสภาพที่ดินเช่นการถมดิน

ค. ระบบสาธารณูปโภค

การระบายน้ำทิ้งและการทิ้งขยะ

- ทำให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย
- เกิดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

การใช้น้ำอุปโภค

- ต้องใช้น้ำประปาเพิ่ม หรือ ใช้ปั๊มไฟฟ้าสูบน้ำคลองมาใช้

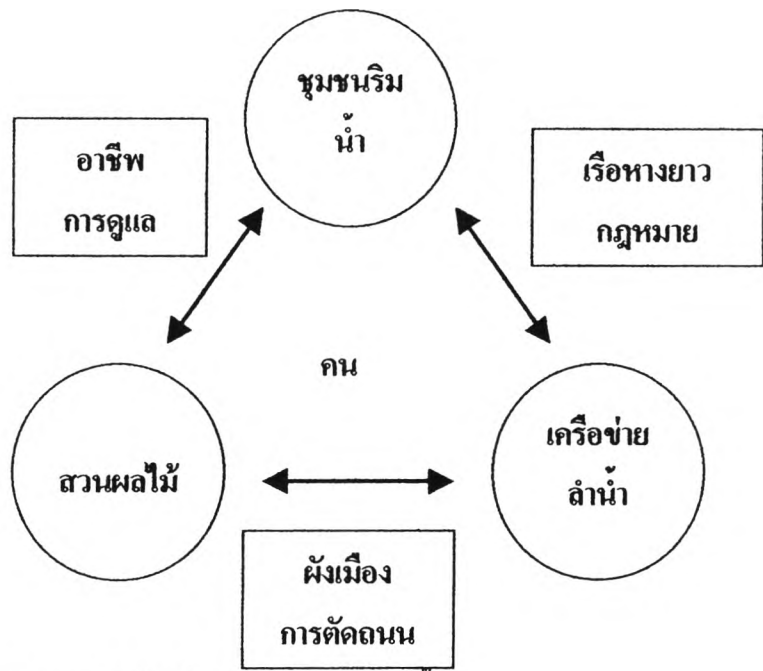
ง.ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย

ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยลดลงเนื่องจากทางเดินหน้าบ้าน ซึ่งมีการป้องกันดังนี้

- สร้างรั้วกันบริเวณหน้าบ้าน หรือ รอบบริเวณบ้าน(เมื่อถมดินรอบตัวบ้าน)
- ติดตั้งเหล็กค้ำ

จากผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพการอยู่อาศัยที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่การอยู่อาศัยยังคงสามารถประกอบกิจกรรมได้ตามเดิม และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและค่าใช้จ่ายด้านต่างๆ ยกเว้นด้านการเดินทางติดต่อทางน้ำมีผลทำให้ต้องเลิกการติดต่อ หรือลดการใช้ลง

เท็ดศักดิ์ เตชะกิจขจร กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มจากภายในชุมชนริมน้ำเอง ก็คือ “ความรู้สึกของผู้คนที่มือน้ำที่คุณภาพแหล่งการมองว่าวิถีชีวิตเดิมไม่แสดงถึงความเจริญ เปลี่ยนแปลงรูปแบบชุมชนริมน้ำเองให้กลายเป็นชุมชนบนบก ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบพื้นที่ริมตลิ่งซึ่งได้ระยะระหว่างคนบนบก และนำไปเรื่อยๆตลอดกาลทั้งเนื่องมาจากรูปแบบการถือครองที่ดินที่เปลี่ยนไปจากการตัดแบ่งมรดก และรูปแบบอาชีพที่เปลี่ยนไปเป็นการรับจ้างหรือรับราชการ”

แผนผังที่ 5.1 ความสัมพันธ์ของสังคมชุมชนริมน้ำ

เมื่อวิเคราะห์จากสภาพสังคมในปัจจุบันของเขตตลิ่งชัน ซึ่งส่งผลให้เกิดตัวแปรหลักแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้นก็สามารถแจกแจงได้ตามสามเหลี่ยมความสัมพันธ์ของอิทธิพลที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างสวนและเรือข่ายลำน้ำ ในพื้นที่เขตตลิ่งชัน เริ่มจากผลทางมหภาคของการขยายตัวออกสู่ปริมณฑลจากเขตตลิ่งชัน พื้นที่การเกษตรลดลงมากโดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่ศึกษา การตัดถนนในพื้นที่ศึกษา รวมทั้งอาชีพส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการเกษตร ซึ่งปัจจัยต่างๆเหล่านี้เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการก่อสร้างคันกันน้ำ และในอนาคตคือการเปลี่ยนแปลงแผนการใช้พื้นที่ดินตามผังเมือง

สรุปได้ว่าการก่อสร้างคันกั้นน้ำในเขตตลิ่งชัน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านที่อยู่อาศัยในส่วนของรูปแบบทั้งในระยะสั้น และระยะยาว และ ลักษณะที่ตั้งจากในน้ำมาสู่บนบกแทน เนื่องจากการแก้ปัญหาต่างๆโดยการถมดิน ส่วนการเปลี่ยนแปลงสภาพการอยู่อาศัย โดยเฉพาะเส้นทางรถติดต่อทางน้ำไม่สะดวก และลดจำนวนผู้ใช้ลง คันกั้นน้ำเป็นเพียงส่วนหนึ่งในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการอยู่อาศัย จากผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพของสังคมริมน้ำในพื้นที่เขตตลิ่งชันที่ได้เกิดขึ้นก่อนที่จะมีคันกั้นน้ำและยังคงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปัญหาการอยู่อาศัยด้านอื่นๆ คันกั้นน้ำไม่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมในการอยู่อาศัยมาก เพียงแต่ทำให้เกิดความลำบาก และไม่สะดวกในระยะแรกและเมื่อมีการแก้ไขปัญหาก็สามารถประกอบกิจกรรมในการอยู่อาศัยได้ตามเดิม

5.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากผลของการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงการอยู่อาศัยที่ได้รับผลจากการก่อสร้างคันกั้นน้ำ สามารถที่จะลดผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ เช่น การก่อสร้างบันไดขึ้น-ลงทุกระยะ 50 เมตรในโครงการระยะที่ 2 ของสำนักงานระบายน้ำ ผลกระทบด้านต่างๆควรมีการเตรียมการสำหรับการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นดังนี้

1. การเตรียมระบบรองรับน้ำเสียจากที่อยู่อาศัยริมคลอง เช่นในอนาคตถ้าจะต้องมีการถมดินเพื่อลดปัญหาน้ำท่วมขัง และปัญหาอื่นๆ ทางสำนักงานเขตตลิ่งชัน ควรมีการเตรียมวางระบบท่อระบายน้ำ เพื่อให้เกิดการเชื่อมต่ออย่างเป็นระบบในอนาคต
2. ควรทำการก่อสร้างบันไดขึ้น-ลงเพิ่มเติมในส่วนที่ยังมีความจำเป็นต้องใช้การติดต่อทางน้ำอยู่ในโครงการระยะที่ 1
3. การพิจารณาเพิ่มกฎหมาย ในการควบคุมการใช้พื้นที่ริมน้ำ และ ระยะร่นต่าง เพื่อควบคุมการใช้ที่ดินและการรुक้าลำคลองในอนาคต เพราะปัจจุบันมีการควบคุมเฉพาะบริเวณริมคลองมหาสวัสดิ์ฝั่งกรุงเทพมหานครเท่านั้น

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยด้านผลของการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ที่เกิดขึ้นจากโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อการอยู่อาศัยทั้งในแง่ของครัวเรือนและชุมชน การก่อสร้างคันกั้นน้ำของสำนักระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร มีแผน และ แนวทางในการดำเนินงานเป็นโครงข่ายเพื่อการป้องกันน้ำท่วมในเขตกรุงเทพ และปริมณฑล ในการก่อสร้างคันกั้นน้ำแต่ละพื้นที่ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ ลักษณะที่อยู่อาศัย และผู้อยู่อาศัยในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ การศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้น ในการศึกษา และวิจัยที่น่าจะมีการศึกษาเพิ่มเติมก็คือ

1. ผลในระยะยาวของการก่อสร้างคันกั้นน้ำในบริเวณที่อยู่อาศัยริมคลอง ว่าจะมีลักษณะ หรือมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เนื่องจากปัจจัยทางด้านสภาพพื้นที่ และ กฎหมายในการควบคุมการใช้ที่ดิน
2. ความสัมพันธ์ในชุมชนที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย
3. องค์ประกอบของคันกั้นน้ำ ในการก่อสร้าง หรือ ใช้งานในแต่ละพื้นที่